

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 7 juli 1942 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddsympning inom försvarsväsendet samt lag om ändrad lydelse av 128 § strafflagen för krigsmakten.

Genom en den 22 maj 1942 dagtecknad proposition, nr 306, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag om skyddsympning inom försvarsväsendet.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till förekommande av smittsam sjukdom eller annan infektionssjukdom äger Konungen i enlighet med vad i denna lag stadgas förordna, att personal, som är anställd vid eller tjänstgör inom försvarsväsendet, skall vara pliktig undergå ympning med ympämne eller serum (skyddsympning).

Beträffande ympning mot smittkoppsjukdom (skyddskoppympning) gäller vad därom är särskilt stadgat.

2 §.

Ympningsplikt må i den omfattning som prövas nödig påbjudas under krig eller krigsfara; vid inträffad eller hotande epidemi; samt därest skydd mot icke smittsam infektionssjukdom av svårartad natur finnes erforderligt.

3 §.

Från ympning skall den undantagas, som vederbörande ympare finner till följd av sjukdom eller sjukdomsanlag eller allmän svaghet kunna komma att erhålla men av ympningen.

4 §.

Den som underlåter att fullgöra ympningsplikt enligt denna lag skall, där han lyder under strafflagen för krigsmakten, straffas efter sistnämnda lag men eljest med böter från och med fem till och med femtio kronor; och

äge domstolen att vid vite förelägga den som ådömes böter att fullgöra sin ympningsplikt.

Böter och viten tillfalla kronan.

5 §.

De närmare föreskrifter, som för tillämpningen av denna lag bliva erforderliga, utfärdas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

2) **Lag om ändrad lydelse av 128 § strafflagen för krigsmakten.**

Häri genom förordnas, att 128 § strafflagen för krigsmakten¹⁾ skall erhålla följande ändrade lydelse.

128 §.

Underlåter någon att fullgöra ympningsplikt, som enligt därom gällande särskilda bestämmelser ålagts honom, straffes för brott mot krigslydnaden efter ty i 79 § är stadgat. Där fråga är om skyddskoppympning, skall dock den som ej tjänstgör vid mobiliserad avdelning av krigsmakten och ej heller eljest inkallats till tjänstgöring för rikets försvar, straffas efter allmän lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Till grund för den ifrågasatta lagstiftningen ligger en framställning från *arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse*, vari denna — efter inhämtande av medicinalstyrelsens yttrande och efter samråd med marinöverläkaren och flygöverläkaren — hemställt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för införande av lagbestämmelser om skyldighet för krigsmaktens personal att undergå skyddsympning mot smittsam sjukdom eller annan infektionssjukdom.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sköld, har i ärendet anfört följande:

¹⁾ Senaste lydelse, se 1916: 182.

»Såsom framgår av det förut anförda, avse de nuvarande lagbestämmelserna om skyddsympning allenast ympning mot smittkoppor (skyddskoppympning). På grund av de erfarenheter, som under såväl det förra som det nuvarande världskriget vunnits om infektionssjukdomarna och deras bekämpande, står det emellertid numera fullt klart att ympning även mot andra sjukdomar än smittkoppor i vissa fall kan bliva av nöden. Härvid har frågan om ympning av krigsmaktens personal mot tyfoidfeber och paratyfus blivit särskilt aktuell. Såsom förut nämnts, har också Kungl. Maj:t genom beslut den 19 april 1940 förordnat om åtgärder i sådant avseende. Under genomförandet av dessa åtgärder har det emellertid visat sig, att personalen i vissa fall vägrat att undergå ympning och hos Kungl. Maj:t sökt befrielse därifrån. Kungl. Maj:t har i avsaknad av lagbestämmelser på området ansett sig icke kunna avslå dessa framställningar.

Därest den sålunda föreliggande möjligheten till befrielse från ympning skulle börja anlitas mera allmänt, kan — såsom sjukvårdsstyrelsen framhåller — fara uppstå för att syftet med skyddsåtgärderna äventyras. Då detta är till allvarlig olägenhet för vår försvarsberedskap, synas tvingande bestämmelser om skyddsympning av krigsmaktens personal icke kunna undvikas. Sådana bestämmelser torde — i likhet med stadgandena om skyddskoppympning — böra givas i lag.

Jag ifrågasätter i detta sammanhang ej ändring i lagen om skyddskoppympning, vilken alltså fortfarande bör äga tillämpning även å personal tillhörande krigsmakten. Med hänsyn härtill och då skyddskoppympning medicinskt sett är att betrakta som ett specialfall av skyddsympning, torde i den nya lagen böra intagas hänvisning att beträffande skyddskoppympning skall gälla vad därom särskilt är stadgat.

De sjukdomar, mot vilka skyddsympning i första hand erfordras, äro såsom förut angivits tyfoidfeber och paratyfus. Sjukvårdsstyrelsen ifrågasätter, huruvida ej ympning bör genomföras även mot stelkramp, vilken sjukdom är en ofta inträffande komplikation vid sårskador i krig. Skyddsåtgärder kunna emellertid, anför sjukvårdsstyrelsen vidare, bli erforderliga även mot andra sjukdomar än de nu nämnda. Ympning mot rödsot eller mot difteri kan sålunda bli påkallad, om någon av dessa sjukdomar skulle vinna allmän utbredning. Slutligen framhåller sjukvårdsstyrelsen i detta sammanhang, att icke inhemska sjukdomar, t. ex. kolera eller pest, genom smitta kunna komma att överföras till riket.

Med hänsyn till det anförda anser jag i likhet med sjukvårdsstyrelsen, att lagbestämmelserna icke böra begränsas till att avse vissa uppräknade sjukdomar. Lagen bör lämna rum för ingripande icke blott till förekommande av de sjukdomar, som enligt hittills vunnit erfarenhet påkalla skyddsåtgärder, utan även för att förhindra spridning av sjukdomar, beträffande vilka sådana åtgärder framdeles kunna finnas erforderliga. På Kungl. Maj:t bör ankomma att från fall till fall träffa avgörande rörande vilka sjukdomar, som härvidlag böra komma i fråga, varvid får förutsättas, att ympningsplikt utkräves endast då uppenbara skäl tala för behovet och nyttan av åtgärder av ifrågasatt slag.

Vad angår den ympningsmetod, som bör tillämpas, har sjukvårdsstyrelsen — ehuru dess framställning närmast åsyftar ympning genom aktiv immunisering — ansett sig böra inbegripa även serumbehandling under ympningsplikten. Jag delar sjukvårdsstyrelsens mening i detta avseende. Möjligheten av att den sistnämnda behandlingsmetoden i en framtid kan komma att fullkomnas och i vissa fall visa sig vara lämplig som allmän skyddsåtgärd torde nämligen icke kunna uteslutas.

Enligt sjukvårdsstyrelsens lagförslag skall ympningsplikt åligga envar, som tjänstgör eller är anställd vid krigsmakten. I princip är jag ense med sjukvårdsstyrelsen rörande lämpligheten av att på detta sätt ange bestämmelsernas räckvidd. Frågan om skyddsympning av civilbefolkningen lär sålunda icke i detta sammanhang böra upptagas. Emellertid torde lagens tillämpningsområde i visst avseende böra utvidgas i förhållande till vad sjukvårdsstyrelsen föreslagit. Jag åsyftar härvid personalen hos sådana myndigheter, anstalter och fabriker m. m., vilka tillhöra försvarsväsendet men ej kunna anses ingå i krigsmakten i egentlig mening. Det synes lämpligt att möjligheter skapas att under lagen inbegripa även denna personal. I enlighet med det anförda skulle lagen sålunda göras tillämplig å den personal, som är anställd vid eller tjänstgör inom försvarsväsendet. På Kungl. Maj:t lär få ankomma att i varje särskilt fall avgöra vilka kategorier av denna personal, som skola undergå ympning.

Av sjukvårdsstyrelsens redogörelse framgår, att den skyddsympning, varom här är fråga, lämnar skydd under relativt kort tid, jämfört med skyddskoppympning, och att det därför ej kan ifrågakomma att påbjuda skyddsympning under normala förhållanden. Ympningsplikt bör därför i enlighet med sjukvårdsstyrelsens förslag endast kunna åläggas under krig eller krigsfara eller vid inträffad eller hotande epidemi eller ock slutligen därest skydd mot icke smittsam infektionssjukdom av svårartad natur (t. ex. stelkramp) finnes erforderligt. I detta sammanhang må framhållas, att Kungl. Maj:t enligt skyddskoppympningslagen tillagts befogenhet att påbjuda ympning av värnpliktiga, som inkallas till tjänstgöring för rikets försvar, samt att påbjuda allmän ympning vid inträffad eller hotande smittkoppsepidemi (3 § c) och 4 § första stycket), varjämte må erinras, att skyddskoppympning enligt sjukvårdsstyrelsens utsaga är av mera genomgripande natur än nu ifrågavarande ympning.

Det är uppenbart, att undantagande från skyddsympning på grund av medicinska skäl bör medgivas i fall, då hälsofara kan befaras uppstå av ympningen. I detta hänseende stadgas i 5 § 2 mom. första stycket skyddskoppympningslagen, bland annat, att från ympning skall den undantagas, som vederbörande ympare finner till följd av sjukdom eller sjukdomsanlag eller allmän svaghet kunna komma att erhålla men av ympningen. Motsvarande stadgande torde böra införas i förevarande lag. Såvitt nu kan bedömas, äro undantagsbestämmelser i övrigt icke påkallade.

Därest det ur medicinska synpunkter skulle visa sig erforderligt att i en framtid vidga möjligheterna till undantagande, torde stadganden härom

få inflyta i av Kungl. Maj:t utfärdade tillämpningsföreskrifter. I dessa torde även få upptagas bestämmelser om vem som skall verkställa ympning, om ympmedel, om ympningens verkställande och anordnande samt om kontrollen och tillsynen över ympningen.

Jag övergår härnäst till frågan om påföljd för underlåtenhet att fullgöra ympningsplikt enligt den föreslagna lagen.

I 22 § lagen om skyddskoppympning stadgas, som förut nämnts, bötesstraff å 5—50 kronor för bland andra militärer — fast anställda eller värnpliktiga — vilka underlåta att fullgöra dem åliggande ympningsplikt; den, som är i tjänstgöring vid mobiliserad avdelning av krigsmakten eller eljest inkallats till tjänstgöring för rikets försvar, skall dock vara underkastad straff efter strafflagen för krigsmakten. Beträffande sistnämnda kategorier stadgas i 128 § strafflagen för krigsmakten att de vid underlåtenhet att fullgöra ympningsplikt skola straffas för brott mot krigslydnaden enligt 79 § samma lag. De sålunda gällande straffbestämmelserna för militärer tillkommo på initiativ av vederbörande riksdagsutskott (särskilda utskottet nr 1), som vid behandling av propositionen 1915: 78 med förslag till lag om skyddskoppympning förklarade, att utskottet ansett det så mycket mindre lämpligt, att de i strafflagen för krigsmakten upptagna straffen, såvitt fråga vore om fredsförhållanden, skulle tillämpas i förevarande fall, som den ympningsplikt, vilken här avsåges, väsentligen tjänade även ett rent civilt och allmänt medborgerligt intresse. Endast beträffande den, som tjänstgjorde vid mobiliserad avdelning av krigsmakten eller eljest inkallats till tjänstgöring för rikets försvar, syntes det utskottet påkallat, att den militära lagstiftningen skulle gälla.

Vad angår bötesbestämmelsen i 22 § för ympningspliktiga värnpliktiga må anmärkas att sådana böter enligt ett rättsfall (Nytt juridiskt arkiv 1931, sid. 654) ansetts endast *en* gång kunna ådömas en sådan ympningspliktig.

I ett år 1932 avgivet betänkande angående skyddsympningen (statens off. utredn. 1932: 37) berördes nyssnämnda förhållande. De sakkunniga framhöllo (sid. 102), att om någon ådömts böter för sin underlåtenhet saknades möjlighet att i händelse av fortsatt tredska komma till rätta med vederbörande vare sig genom nytt bötesstraff eller vitesföreläggande. Fördenskull föreslogo de sakkunniga den komplettering av bestämmelserna, att vederbörande domstol bleve berättigad att i samband med ådömandet av böter förelägga svaranden vid vite att inom viss tid fullgöra ympningsplikt. Sådant vite finge dock icke förvandlas till fängelse.

De år 1934 tillkallade sakkunniga rörande frågan om den obligatoriska barnvaccinationens bibehållande (den s. k. vaccinationsutredningen) upp-togo även till behandling nyss berörda spörsmål. De sakkunniga föreslogo i sitt betänkande (statens off. utredn. 1937: 28, sid. 89—92), att obligatorisk ympning vid tredska skulle kunna genomföras handräkningsvis. Särskilda straffbestämmelser syntes på grund härav icke längre vara erforderliga.

I proposition 1939 L: 182 anslöt sig Kungl. Maj:t till vaccinationsutredningens ståndpunkt. Beträffande föredragande departementschefens motive-

ring må hänvisas till propositionen (sid. 66—69 samt 71 och 72). Propositionen, vilken som huvudspörsmål upptog förslag om upphävande av den obligatoriska barnvaccinationen, vann emellertid ej riksdagens bifall och frågan om en reform av ifrågavarande bestämmelser i lagen om skyddskoppympning har sedan dess fått vila.

Att bestämmelserna med avseende å skyddskoppympningslagens efterlevnad kunna bliva mindre effektiva i händelse av fortsatt tredska från den ympningspliktiges sida är obestriddigt. Emellertid har jag, såsom tidigare nämnts, ej ansett mig böra påkalla ändring av desamma i detta sammanhang. De synpunkter, som tidigare anförts till stöd för sådan ändring, böra emellertid beaktas vid utformningen av motsvarande bestämmelser i lagen om skyddsympning. Jag har härvid icke ansett mig kunna ansluta mig till den ståndpunkt i fråga om tvångsförfarandet, som kom till uttryck i 1939 års proposition. Däremot har jag funnit påkallat att upptaga det av 1932 års sakkunniga väckta förslaget om användande av vite som tvångsmedel.

Den nya lagen bör, såsom jag tidigare anført, göras tillämplig å den personal, som tjänstgör eller är anställd inom försvarsväsendet. Lagen komme i så fall att straffrättsligt sett innefatta två kategorier, nämligen dels krigsmän och andra, vilka enligt 6 § strafflagen för krigsmakten lyda under denna lag, dels ock personer, på vilka strafflagen för krigsmakten ej är tillämplig.

Vad först angår ympningspliktiga, som lyda under strafflagen för krigsmakten, föreligger här knappast anledning att på dem tillämpa olika straff, allteftersom de tjänstgöra under freds- eller krigsförhållanden. Ifrågavarande ympningsplikt tjänar nämligen ett väsentligen militärt syfte och skäl saknas därför att inskränka den militära strafflagens tillämplighet till att avse endast krigsförhållanden. På grund härav bör i lagen om skyddsympning stadgas, att den som underlåter att fullgöra ympningsplikt enligt lagen skall, där han lyder under strafflagen för krigsmakten, straffas enligt sistnämnda lag. I enlighet härmed bör 128 § strafflagen för krigsmakten erhålla avseende även å underlåtenhet att fullgöra ympningsplikt enligt lagen om skyddsympning. Detta torde kunna ske på det sätt, att i 128 § införas en allmän bestämmelse att den som underlåter att fullgöra ympningsplikt, som enligt särskilda bestämmelser ålagts honom — varmed då avses ympningsplikt enligt såväl skyddsympnings- som skyddskoppympningslagen — skall straffas för brott mot krigslydnaden efter ty i 79 § är stadgat. Denna allmänna bestämmelse bör åtföljas av en undantagsbestämmelse av innehåll att, där fråga är om skyddskoppympning, den som icke tjänstgör vid mobiliserad avdelning av krigsmakten och ej heller eljest inkallats till tjänstgöring för rikets försvar skall straffas efter allmän lag (d. v. s. lagen om skyddskoppympning).

I detta sammanhang må anmärkas, att straff för brott mot krigslydnaden, i motsats till bötesstraff enligt 22 § lagen om skyddskoppympning, torde kunna ådömas även den, som tidigare straffats för underlåtenhet att fullgöra ympningsplikt.

Beträffande härefter den kategori av ympningspliktiga, vilken icke lyder under strafflagen för krigsmakten, torde straffet för underlåten ympning böra utgöra böter enligt samma skala, som gäller enligt 22 § skyddskoppympningslagen. Bötesstraffet bör emellertid, som förut antytts, kompletteras med föreskrift, att domstolen i händelse av tredska skall äga förelägga den ympningspliktige vite. Med hänsyn till vikten av att ympningsplikten fullgöres har jag icke funnit skäl föreslå bestämmelse, att böter eller viten ej må förvandlas till fängelse. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att ifrågavarande kategori inrymmer åtskilliga, som ha sin tjänstgöring förlagd i nära anslutning till trupperna, t. ex. den civila kökspersonalen vid förbanden.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Vid granskning av de genom propositionen framlagda lagförslagen har utskottet ej funnit anledning till erinran. Utskottet får därför hemställa,

Utskottet

att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 7 juli 1942.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder*, *Tamm*, *Forsslund*, *Wistrand*, *Olof Carlsson*, *Strand* och *Holstenson**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herr *Hage*, fröken *Andersson*, herr *Holm*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund och *Jansson* i Hällefors*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
